Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

ГІРСЬКОЛИЖНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:
студент IV курсу 410 групи
спеціальності 242 «Туризм»
ОП «Міжнародний туризм»
Тащук Денис Володимирович

Керівник:
доцент кафедри географії та
менеджменту туризму
Брик Степан Дмитрович

До захисту допущено:
Протокол засідання кафедри №____
від «_» ____2026 р.
Зав. кафедри _____д. геогр. н., проф. Король О. Д.

Чернівці - 2026

АНОТАЦІЯ

Тащук Денис Володимирович. Гірськолижний туризм як фактор економічного розвитку гірських регіонів України. Кваліфікаційна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 242 «Туризм», ОПП «Міжнародний туризм» кафедри географії та менеджменту туризму Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, 2026.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню ролі гірськолижного туризму як важливого фактора економічного розвитку гірських регіонів України. Актуальність теми обумовлена зростанням значення туристичної галузі для соціально-економічного розвитку територій, створенням нових робочих місць, залученням інвестицій та підвищенням рівня життя населення гірських районів.

У роботі розглянуто теоретичні засади розвитку гірськолижного туризму, визначено його місце в структурі туристично-рекреаційного комплексу України. Проаналізовано природно-ресурсні передумови функціонування гірськолижних курортів, зокрема особливості рельєфу, кліматичні умови, сніговий покрив та рекреаційний потенціал гірських територій. Значну увагу приділено дослідженню сучасного стану гірськолижної інфраструктури, діяльності провідних курортів Українських Карпат та їхнього впливу на розвиток місцевої економіки.

Проведено аналіз економічного значення гірськолижного туризму для гірських регіонів України, зокрема його впливу на розвиток малого та середнього бізнесу, транспортної та соціальної інфраструктури, ринку праці, сфери послуг і наповнення місцевих бюджетів. Визначено основні проблеми та перспективи розвитку галузі в умовах сучасних економічних викликів, змін клімату та необхідності впровадження принципів сталого розвитку.

На основі проведеного дослідження запропоновано напрями вдосконалення функціонування гірськолижних курортів, підвищення їхньої конкурентоспроможності та ефективності використання туристично-

рекреаційного потенціалу гірських територій. Обґрунтовано важливість розвитку гірськолижного туризму як інструменту комплексного соціально-економічного розвитку гірських регіонів України.

Ключові слова: гірськолижний туризм, економічний розвиток, гірські регіони, Українські Карпати, туристична інфраструктура, рекреаційні ресурси, туристичний комплекс, курорт, сталий розвиток, туристичні потоки.

ANNOTATION

Denys Taschuk. Ski tourism as a factor of economic development of mountainous regions of Ukraine. Qualification work of the first (bachelor's) level of higher education in specialty 242 "Tourism", OPP "International Tourism" of the Department of Geography and Tourism Management of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2026.

The qualification work is devoted to the study of the role of ski tourism as an important factor in the economic development of the mountainous regions of Ukraine. The relevance of the topic is due to the growing importance of the tourism industry for the socio-economic development of territories, the creation of new jobs, attracting investments and improving the living standards of the population of mountainous regions.

The paper examines the theoretical foundations of the development of ski tourism, determines its place in the structure of the tourist and recreational complex of Ukraine. The natural resource prerequisites for the functioning of ski resorts are analyzed, in particular, the features of the relief, climatic conditions, snow cover and recreational potential of mountainous areas. Considerable attention is paid to the study of the current state of ski infrastructure, the activities of the leading resorts of the Ukrainian Carpathians and their impact on the development of the local economy.

The economic significance of ski tourism for the mountainous regions of Ukraine has been analyzed, in particular its impact on the development of small and medium-sized businesses, transport and social infrastructure, the labor market, the

service sector, and local budgets. The main problems and prospects for the development of the industry in the face of modern economic challenges, climate change, and the need to implement the principles of sustainable development have been identified.

Based on the conducted research, directions for improving the functioning of ski resorts, increasing their competitiveness and efficiency of using the tourist and recreational potential of mountain areas are proposed. The importance of developing ski tourism as a tool for the comprehensive socio-economic development of the mountain regions of Ukraine is substantiated.

Keywords: ski tourism, economic development, mountain regions, Ukrainian Carpathians, tourist infrastructure, recreational resources, tourist complex, resort, sustainable development, tourist flows.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Тащук Денис

Зміст

АНОТАЦІЯ. 2

ВСТУП. 6

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ. 9

1.1 Поняття та особливості гірськолижного туризму. 9

1.2 Роль туризму в соціально-економічному розвитку гірських територій. 13

1.3 Методичні підходи до оцінювання економічного впливу туризму на регіональний розвиток. 16

Розділ 2. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ В ГІРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ. 21

2.1 Природно-ресурсний потенціал гірських регіонів України. 21

2.2 Туристично-рекреаційні ресурси Українських Карпат. 26

2.3 Сучасний стан гірськолижної інфраструктури в гірських регіонах України.30 2.4 Аналіз туристичних потоків та економічних показників розвитку гірських територій 35

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ. 45

3.1 Вплив гірськолижного туризму на соціально-економічний розвиток гірських громад 45
3.2 Проблеми та обмеження розвитку гірськолижного туризму в Україні. 49
3.3 Стратегічні напрями розвитку гірськолижного туризму як чинник економічного зростання гірських регіонів. 52
ВИСНОВКИ. 56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. 59

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах розвитку національної економіки туризм виступає однією з най-динамічніших галузей господарства, що забезпечує створення робочих місць, залучення інвестицій, розвиток інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Особливого значення туристична діяльність набуває для гірських територій, які часто характеризуються обмеженими можливостями розвитку промислового виробництва та сільського господарства. У таких умовах туризм стає важливим інструментом соціально-економічного розвитку та підвищення добробуту місцевого населення.

Серед різноманітних видів туристичної діяльності важливе місце посідає гірськолижний туризм, який є одним із найбільш прибуткових напрямів рекреаційного використання природних ресурсів гірських територій. Україна володіє значним потенціалом для розвитку гірськолижного туризму, зосередженим насамперед у межах Українських Карпат. Сприятливі природно-

кліматичні умови, мальовничі ландшафти, наявність гірських масивів, багаті рекреаційні ресурси та самобутня культурна спадщина створюють передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту.

Протягом останніх десятиліть гірськолижний туризм став одним із ключових напрямів розвитку туристичної індустрії Карпатського регіону. Функціонування гірськолижних курортів сприяє створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу, збільшенню доходів місцевих бюджетів, залученню інвестицій та модернізації інфраструктури. Водночас розвиток цієї сфери супроводжується низкою проблем, пов'язаних із сезонністю туристичних потоків, екологічними ризиками, нерівномірністю територіального розвитку та необхідністю забезпечення сталого використання природних ресурсів.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває дослідження ролі гірськолижного туризму як фактора економічного розвитку гірських регіонів України. Аналіз впливу туристичної діяльності на соціально-економічні процеси дозволяє визначити перспективні напрями розвитку туристичної галузі та сформувати ефективні механізми управління туристичними ресурсами.

Теоретичні та практичні аспекти розвитку туризму, рекреаційного природокористування, регіональної економіки та туристичної інфраструктури висвітлені у працях українських і зарубіжних науковців. Проте питання комплексної оцінки впливу гірськолижного туризму на економічний розвиток гірських територій України потребують подальшого дослідження з урахуванням сучасних тенденцій функціонування туристичної галузі.

Метою дослідження є гірськолижний туризм в соціально-економічному розвитку гірських регіонів України, аналіз сучасного стану туристичної інфраструктури та визначення перспективних напрямів її подальшого розвитку.

Об'єктом дослідження є гірськолижний туризм у гірських регіонах України.

Предметом дослідження є соціально-економічні аспекти впливу гірськолижного туризму на розвиток гірських регіонів України.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

1. розкрити теоретичні засади розвитку гірськолижного туризму;
2. дослідити природно-ресурсні передумови розвитку гірськолижного туризму в Україні;
3. проаналізувати сучасний стан гірськолижної інфраструктури гірських регіонів;
4. здійснити аналіз туристичних потоків та економічних показників розвитку гірських територій;
5. визначити вплив гірськолижного туризму на соціально-економічний розвиток гірських громад;
6. обґрунтувати стратегічні напрями розвитку гірськолижного туризму як чинника економічного зростання гірських регіонів України.

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, порівняння, статистичний метод, графічний метод, системний підхід, метод узагальнення та економіко-географічний аналіз.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні матеріали, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, дані органів державної влади, офіційні матеріали туристичних організацій та результати власних узагальнень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання запропонованих висновків і рекомендацій для вдосконалення туристичної політики, розвитку гірськолижної інфраструктури та підвищення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу гірських регіонів України.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота включає 62 сторінки тексту, складається з вступу, 3 розділів, 10 пунктів, висновків, списку використаних джерел, містить 9 таблиць і 4 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ

1.1 Поняття та особливості гірськолижного туризму

Гірськолижний туризм є одним із найбільш популярних видів спортивно-рекреаційного туризму, який пов’язаний із проведенням активного відпочинку в гірській місцевості з використанням спеціального спорядження для катання на лижах, сноубордах та інших зимових засобах пересування. Його розвиток базується на використанні природно-кліматичних ресурсів гірських територій, насамперед наявності стійкого снігового покриву, відповідного рельєфу та сприятливих погодних умов.

У сучасній туристичній діяльності гірськолижний туризм розглядається як складова зимового рекреаційного туризму, що поєднує спортивну, оздоровчу, розважальну та економічну функції. Він сприяє відновленню

фізичних і психологічних сил людини, формуванню здорового способу життя та активізації туристичних потоків до гірських регіонів.

Основними складовими гірськолижного туризму є гірськолижні траси різного рівня складності, підйомники, заклади розміщення, підприємства харчування, пункти прокату спорядження, рятувальні служби та інші елементи туристичної інфраструктури. Від рівня їх розвитку залежить якість туристичних послуг та конкурентоспроможність туристичної дестинації.

Гірськолижний туризм має низку характерних особливостей. По-перше, він є сезонним видом туристичної діяльності, оскільки його функціонування значною мірою залежить від природних умов та тривалості зимового періоду. По-друге, цей вид туризму потребує значних інвестицій у створення та утримання інфраструктури. По-третє, він характеризується високим рівнем безпеки, що вимагає наявності спеціалізованих рятувальних служб, систем штучного засніження та належного технічного обслуговування трас.

Важливою особливістю гірськолижного туризму є його мультиплікативний вплив на економіку гірських регіонів. Розвиток гірськолижних курортів стимулює діяльність підприємств готельного господарства, ресторанного бізнесу, транспорту, торгівлі та сфери послуг. Крім того, створюються нові робочі місця, збільшуються надходження до місцевих бюджетів та підвищується інвестиційна привабливість територій.

В Україні основним районом розвитку гірськолижного туризму є Українські Карпати, які характеризуються значним природно-рекреаційним потенціалом. Найбільші гірськолижні комплекси функціонують у Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській та Чернівецькій областях. Завдяки поєднанню природних ресурсів, культурної спадщини та туристичної інфраструктури Карпатський регіон має значні перспективи для подальшого розвитку гірськолижного туризму та посилення його ролі в економічному розвитку гірських територій.

Важливою перевагою Карпатського регіону є поєднання природних та культурних туристичних ресурсів. Поряд із заняттями зимовими видами спорту

туристи мають можливість ознайомитися з традиціями місцевого населення, пам'ятками історії та культури, народними промислами та гастрономічною спадщиною регіону. Це сприяє формуванню комплексного туристичного продукту та підвищує конкурентоспроможність туристичних дестинацій.

Гірськолижний туризм є важливим напрямом туристичної діяльності, що базується на використанні природних ресурсів гірських регіонів і забезпечує не лише рекреаційні потреби населення, а й сприяє соціально-економічному розвитку територій, підвищенню рівня зайнятості населення та зростанню регіональної економіки.

Таблиця 1.1

Основні особливості гірськолижного туризму

Особливості	***Характеристика***
Природна залежність	Розвиток гірськолижного туризму залежить від рельєфу місцевості, кліматичних умов та наявності стійкого снігового покриву
Сезонність	Основна туристична активність припадає на зимовий період, хоча сучасні курорти прагнуть працювати протягом усього року
Інфраструктурна місткість	Потребує наявності підйомників, трас, готелів, закладів харчування, пунктів прокату спорядження та рятувальних служб
Висока капіталомісткість	Будівництво та обслуговування гірськолижних комплексів потребує значних інвестиційних ресурсів

Спортивно-рекреаційний характер	Поєднує активний відпочинок, оздоровлення населення та спортивну діяльність
Підвищені вимоги до безпеки	Вимагає постійного контролю стану трас, функціонування рятувальних служб та медичного забезпечення
Економічний вплив	Стимулює розвиток суміжних галузей економіки, створення робочих місць та збільшення доходів місцевих бюджетів
Комплексність послуг	Передбачає надання туристам широкого спектра послуг: проживання, харчування, транспорт, дозвілля та екскурсійне обслуговування.

Дані таблиці 1.1 свідчать, що гірськолижний туризм є складним багатофункціональним видом туристичної діяльності, який поєднує рекреаційну, спортивну та економічну складові. Його розвиток значною мірою залежить від природних ресурсів гірських територій та рівня розвитку туристичної інфраструктури. Водночас гірськолижний туризм забезпечує вагомий соціально-економічний ефект, сприяючи розвитку підприємництва, створенню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності гірських регіонів України.

Разом з тим розвиток гірськолижного туризму в Україні супроводжується певними проблемами. Серед них недостатній рівень інвестицій, потреба у модернізації інфраструктури, нерівномірність територіального розвитку туристичних центрів, екологічні ризики та вплив глобальних кліматичних змін. Вирішення зазначених проблем потребує реалізації ефективної державної та регіональної політики у сфері туризму, залучення інвестиційних ресурсів і впровадження принципів сталого розвитку.

Гірськолижний туризм є важливим видом туристичної діяльності, який поєднує рекреаційні, спортивні, соціальні та економічні функції. Його розвиток сприяє ефективному використанню природно-рекреаційного потенціалу гірських територій, створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та підвищенню рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Саме тому гірськолижний туризм розглядається як один із ключових факторів економічного розвитку гірських регіонів України та важливий напрям формування конкурентоспроможної туристичної галузі держави.

1.2 Роль туризму в соціально-економічному розвитку гірських територій

У сучасних умовах гірськолижний туризм виступає одним із найбільш ефективних напрямів використання природно-рекреаційного потенціалу гірських територій. Його розвиток сприяє комплексному освоєнню природних ресурсів, залученню інвестицій та підвищенню рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Особливого значення гірськолижний туризм набуває для гірських районів, де можливості розвитку промислового виробництва часто є обмеженими через складні природні умови та особливості рельєфу.

Однією з головних переваг гірськолижного туризму є його здатність забезпечувати мультиплікативний ефект в економіці. Кошти, які витрачають туристи на проживання, харчування, транспортні послуги, придбання сувенірної продукції та організацію дозвілля, сприяють розвитку великої кількості суміжних галузей господарства. Таким чином, зростання туристичних

потоків позитивно впливає на діяльність підприємств малого та середнього бізнесу, що функціонують на території гірських регіонів.

Важливим аспектом розвитку гірськолижного туризму є створення нових робочих місць. Функціонування гірськолижних курортів потребує залучення працівників різних професій: інструкторів, рятувальників, працівників готельного та ресторанного господарства, фахівців із технічного обслуговування підйомників, транспортних працівників та екскурсоводів. Це сприяє зниженню рівня безробіття та підвищенню добробуту місцевого населення.

Гірськолижний туризм також має важливе соціальне значення. Він створює умови для активного відпочинку населення, популяризує здоровий спосіб життя та сприяє розвитку зимових видів спорту. Крім того, туристична діяльність стимулює збереження традиційної культури, народних ремесел та історико-культурної спадщини гірських територій, що підвищує їх туристичну привабливість.

Для успішного функціонування гірськолижного туризму необхідною умовою є наявність розвиненої туристичної інфраструктури. До її основних складових належать транспортна доступність, сучасні засоби розміщення, мережа закладів харчування, гірськолижні траси різних категорій складності, системи штучного засніження, підйомники та інформаційно-комунікаційне забезпечення. Високий рівень розвитку інфраструктури є одним із ключових чинників конкурентоспроможності туристичних центрів на внутрішньому та міжнародному ринках.

В Україні найбільший потенціал для розвитку гірськолижного туризму зосереджений у Карпатському регіоні. Сприятливі природні умови, значна лісистість, різноманітність ландшафтів та багата культурна спадщина створюють передумови для формування сучасних туристичних комплексів. Провідні гірськолижні центри функціонують у межах Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської та Чернівецької областей, де туризм поступово стає однією з провідних галузей регіональної економіки.

Значний вплив туризм має на розвиток малого та середнього бізнесу. Місцеве населення отримує можливість відкривати приватні садиби, заклади харчування, сувенірні крамниці, туристичні агентства та інші підприємства сфери послуг. Це сприяє формуванню конкурентного середовища, розширенню ринку праці та підвищенню економічної активності населення. Особливо важливим цей процес є для віддалених гірських населених пунктів, де туризм часто стає основним джерелом доходів населення.

Туризм відіграє важливу роль у розвитку транспортної та соціальної інфраструктури гірських територій. Зростання туристичних потоків стимулює будівництво та реконструкцію автомобільних доріг, розвиток громадського транспорту, модернізацію систем водопостачання, електропостачання та зв'язку. Покращення інфраструктури позитивно впливає не лише на туристів, а й на місцевих жителів, забезпечуючи більш комфортні умови проживання та ведення господарської діяльності.

Таблиця 1.2

Основні напрями впливу туризму на соціально-економічний розвиток гірських територій

Напрям впливу	***Основні результати***
Економічний	Зростання доходів населення, надходжень до бюджету, розвиток підприємництва
Соціальний	Створення робочих місць, підвищення рівня життя населення
Інфраструктурний	Розвиток транспортної, комунальної та туристичної інфраструктури
Інвестиційний	Залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій

Культурний	Збереження традицій, ремесел та історико-культурної спадщини
Екологічний	Раціональне використання природних ресурсів та розвиток природоохоронних заходів

Соціальне значення туризму полягає у підвищенні якості життя населення та розвитку людського капіталу. Туристична діяльність сприяє професійному навчанню працівників, підвищенню рівня освіти, розвитку підприємницьких навичок та формуванню сучасної культури обслуговування. Завдяки цьому місцеві громади отримують додаткові можливості для самореалізації та професійного зростання.

Водночас розвиток гірськолижного туризму супроводжується низкою проблем. Серед них можна виділити недостатній рівень інвестицій, сезонність функціонування курортів, зношеність окремих об'єктів інфраструктури, екологічні ризики та негативний вплив кліматичних змін. Скорочення тривалості періоду зі стійким сніговим покривом змушує туристичні підприємства впроваджувати сучасні технології штучного засніження та розширювати спектр туристичних послуг для забезпечення цілорічного використання туристичних ресурсів.

Таким чином, гірськолижний туризм є важливою складовою туристичної галузі та потужним фактором економічного розвитку гірських регіонів. Його ефективне функціонування сприяє підвищенню зайнятості населення, розвитку підприємництва, збільшенню бюджетних надходжень та покращенню інвестиційного клімату територій. Саме тому підтримка та модернізація гірськолижної інфраструктури є одним із пріоритетних напрямів регіональної туристичної політики України.

1.3 Методичні підходи до оцінювання економічного впливу туризму на регіональний розвиток

Наукове дослідження економічного впливу туризму на розвиток регіонів потребує застосування комплексу взаємопов'язаних методів, які дозволяють здійснити всебічний аналіз туристичної діяльності, оцінити її внесок у розвиток територій та визначити перспективи подальшого вдосконалення туристичної сфери. Вибір методів дослідження залежить від мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження, а також від доступності статистичних і аналітичних матеріалів.

Особливістю дослідження туризму є його міжгалузевий характер. Туристична діяльність впливає не лише на сферу послуг, а й на транспорт, торгівлю, будівництво, зв'язок, культуру, освіту та інші галузі економіки. Саме тому для об'єктивного оцінювання її впливу необхідно використовувати як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Важливу роль у дослідженні відіграє діалектичний метод пізнання, який дозволяє розглядати туризм як динамічне соціально-економічне явище, що постійно змінюється під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Застосування цього методу дає змогу дослідити закономірності розвитку туристичної галузі, виявити причинно-наслідкові зв'язки між туристичною діяльністю та економічними процесами, що відбуваються в регіонах.

Одними з найважливіших загальнонаукових методів є аналіз та синтез. Аналіз передбачає розчленування досліджуваного явища на окремі складові з метою їх детального вивчення. Наприклад, при дослідженні економічного впливу туризму можуть окремо аналізуватися туристичні потоки, доходи підприємств, рівень зайнятості населення, інвестиційна активність та бюджетні надходження. Синтез, навпаки, дозволяє об'єднати отримані результати в єдину систему та сформувати комплексне бачення ролі туризму в регіональному розвитку.

Для вивчення теоретичних аспектів туристичної діяльності широко використовується метод узагальнення наукової літератури. Його застосування дає можливість проаналізувати існуючі підходи до визначення сутності

туризму, його функцій та значення для економічного розвитку територій. На основі аналізу наукових джерел формується теоретична база дослідження та визначаються основні напрями подальшого аналізу.

Важливе значення має історичний метод, який дозволяє простежити етапи становлення та розвитку туристичної діяльності в окремих регіонах. Завдяки цьому методу можна виявити основні тенденції розвитку туризму, проаналізувати фактори, що впливали на формування туристичної інфраструктури, а також оцінити зміни, які відбувалися в туристичній галузі протягом певного періоду.

Основою більшості прикладних досліджень у сфері туризму є статистичний метод. Його використання забезпечує можливість кількісного аналізу процесів і явищ, пов'язаних із розвитком туризму. За допомогою статистичних даних оцінюються масштаби туристичних потоків, кількість суб'єктів туристичної діяльності, обсяги наданих послуг, рівень зайнятості населення та інші показники. Статистичний аналіз дозволяє виявляти тенденції розвитку туристичної сфери та визначати фактори, що впливають на її функціонування.

Для дослідження просторових особливостей розвитку туризму використовується порівняльно-географічний метод. Він передбачає порівняння туристичного потенціалу, рівня розвитку інфраструктури та економічних показників різних територій. Використання цього методу дозволяє визначити сильні та слабкі сторони окремих регіонів, оцінити їх конкурентні переваги та обґрунтувати напрями підвищення ефективності туристичної діяльності.

Не менш важливим є картографічний метод, який широко застосовується у туристичних дослідженнях. За його допомогою здійснюється візуалізація просторового розміщення туристичних ресурсів, об'єктів інфраструктури, туристичних маршрутів і центрів туристичної активності. Картографічні матеріали дозволяють наочно відобразити особливості територіальної організації туризму та виявити перспективні зони його розвитку.

Для оцінювання економічного значення туризму використовується метод економічного аналізу. Він передбачає дослідження фінансово-економічних показників діяльності туристичних підприємств, визначення обсягів туристичних витрат, оцінювання податкових надходжень та інвестиційної активності. За допомогою економічного аналізу можна встановити реальний внесок туристичної галузі у формування валового регіонального продукту та розвиток місцевої економіки.

Важливим інструментом сучасних досліджень є метод економіко-математичного моделювання. Його застосування дозволяє будувати прогнози розвитку туристичної сфери, оцінювати можливі сценарії її функціонування та визначати ефективність управлінських рішень. Економіко-математичні моделі використовуються для аналізу залежності між розвитком туризму та соціально-економічними показниками регіону.

Особливе місце серед кількісних методів займає кореляційно-регресійний аналіз, який дає можливість дослідити взаємозв'язок між різними показниками. Наприклад, за його допомогою можна визначити залежність між кількістю туристів та обсягом доходів місцевого бюджету, між рівнем інвестицій у туристичну інфраструктуру та зайнятістю населення, між розвитком гірськолижного туризму та економічним зростанням території. Отримані результати дозволяють встановити ступінь впливу туризму на соціально-економічний розвиток регіону.

У процесі дослідження також доцільно використовувати метод експертних оцінок. Він передбачає залучення фахівців у сфері туризму, економіки та регіонального розвитку для оцінювання перспектив розвитку туристичної діяльності та визначення найбільш ефективних напрямів удосконалення туристичної політики. Цей метод особливо важливий у випадках, коли відсутня достатня статистична інформація або необхідно оцінити майбутні тенденції розвитку галузі.

Значну роль відіграє системний підхід, який дозволяє розглядати туризм як складну багаторівневу систему, що включає природні ресурси, туристичну

інфраструктуру, економічні відносини, соціальні процеси та механізми управління. Застосування системного підходу забезпечує комплексне дослідження взаємозв'язків між різними компонентами туристичної системи та їх впливу на розвиток регіону.

Для дослідження гірськолижного туризму особливого значення набуває регіональний підхід, який враховує специфіку розвитку окремих територій. Гірські регіони мають власні природні, економічні та соціальні особливості, що впливають на формування туристичного продукту та визначають можливості розвитку туристичної діяльності. Тому оцінювання економічного впливу туризму повинно здійснюватися з урахуванням регіональних особливостей і специфіки функціонування місцевих громад.

Комплексне застосування зазначених методів забезпечує достовірність результатів дослідження та дозволяє сформувати обґрунтовані висновки щодо ролі туризму в соціально-економічному розвитку гірських територій. Використання сучасних методичних підходів сприяє підвищенню якості наукових досліджень, удосконаленню управління туристичною сферою та розробленню ефективних стратегій розвитку регіонів.

Дослідження економічного впливу туризму на регіональний розвиток ґрунтується на поєднанні загальнонаукових, економічних, географічних та математичних методів. Їх комплексне використання дозволяє всебічно оцінити сучасний стан туристичної галузі, визначити її внесок у розвиток гірських територій та обґрунтувати перспективні напрями подальшого вдосконалення туристичної діяльності в Україні.

Розділ 2. ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ В ГІРСЬКИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

2.1 Природно-ресурсний потенціал гірських регіонів України

Природно-ресурсний потенціал гірських територій є не лише основою розвитку туристичної діяльності, а й важливим чинником формування спеціалізації регіональної економіки. У сучасних умовах природні ресурси виступають одним із ключових елементів конкурентоспроможності туристичних дестинацій. Саме їх наявність та якість значною мірою визначають масштаби туристичних потоків, рівень розвитку інфраструктури та можливості залучення інвестицій у туристичну сферу.

Особливістю природно-ресурсного потенціалу Українських Карпат є його комплексний характер. На відміну від багатьох інших регіонів України, тут поєднуються сприятливі кліматичні умови, різноманітний рельєф, значні лісові

масиви, багаті водні ресурси та унікальні природні ландшафти. Така комбінація природних чинників створює можливості для розвитку практично всіх видів рекреаційної та туристичної діяльності.

Гірські регіони України представлені насамперед Українськими Карпатами, які займають території Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей. Загальна площа Карпатського регіону становить близько 56 тис. км², що становить майже 10 % території держави. Українські Карпати є складовою Карпатської гірської системи, яка простягається територією кількох європейських країн і належить до найбільш цінних природних комплексів Центральної та Східної Європи.

Особливістю Карпат є значна різноманітність природних умов, що створює сприятливі передумови для розвитку туристичної діяльності протягом усього року. ***Гірський рельєф***, мальовничі ландшафти, ліси, річки, водоспади, мінеральні джерела та унікальна флора і фауна формують потужний природно-рекреаційний потенціал регіону.

Одним із найважливіших компонентів природно-ресурсного потенціалу є рельєф території. Українські Карпати характеризуються значною розчленованістю поверхні та різноманітністю форм рельєфу. Тут представлені середньогірні та низькогірні масиви, міжгірські долини, полонини та гірські хребти. Найвищою вершиною України є гора Говерла висотою 2061 м над рівнем моря. Значні перепади висот створюють сприятливі умови для облаштування гірськолижних трас різного рівня складності та розвитку зимових видів туризму.

Важливою складовою природного потенціалу Карпат є ландшафтне різноманіття. На території регіону представлені низькогірні, середньогірні та високогірні ландшафти, які характеризуються значною естетичною цінністю та привабливістю для туристів. Поєднання гірських вершин, густих лісів, полонин, гірських річок та водоспадів створює унікальні природні комплекси, що сприяють розвитку пішохідного, спортивного, екологічного та пригодницького туризму.

Особливого значення для розвитку гірськолижного туризму набуває вертикальна зональність природних комплексів. З підняттям у гори змінюються кліматичні умови, рослинний покрив та тривалість залягання снігу. Саме високогірні райони характеризуються найбільш сприятливими умовами для розвитку зимових видів туризму, оскільки тут формується стійкий сніговий покрив, який зберігається протягом тривалого часу. Це дозволяє продовжувати туристичний сезон і підвищувати ефективність використання гірськолижної інфраструктури.

Значний вплив на розвиток туризму здійснюють ***кліматичні ресурси***. Чисте гірське повітря, помірна вологість, комфортний температурний режим та висока сонячна активність створюють сприятливі умови для відпочинку та оздоровлення населення. Клімато-терапевтичні властивості гірських районів широко використовуються у санаторно-курортній діяльності та рекреації. Багато туристів обирають Карпати не лише для активного відпочинку, а й для оздоровлення та профілактики різних захворювань.

Особливу цінність становлять ***водні ресурси*** Карпатського регіону. Гірські річки характеризуються високою якістю води та значним рекреаційним потенціалом. Вони використовуються для організації рафтингу, спортивного туризму, рибальства та інших видів активного відпочинку. Крім того, численні водоспади є важливими туристичними атракціями та входять до складу багатьох екскурсійних маршрутів.Територія характеризується густою річковою мережею та значною кількістю природних джерел. Найбільшими річками є Прут, Черемош, Тиса та Дністер. Водні об'єкти використовуються для розвитку спортивного, водного та рекреаційного туризму. Крім того, значне поширення мають мальовничі водоспади, які виступають популярними туристичними атракціями.

Не менш важливим компонентом природно-ресурсного потенціалу є мінеральні води. За запасами та різноманітністю мінеральних джерел Карпатський регіон займає провідне місце в Україні. Тут поширені вуглекислі, сірководневі, залізисті та інші типи лікувальних вод, які використовуються для

лікування захворювань органів травлення, серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату та інших хвороб. Наявність таких ресурсів сприяє поєднанню рекреаційної та лікувально-оздоровчої функцій туризму.

Важливим елементом природного потенціалу виступають полонини — безлісі гірські луки, які є характерною особливістю Карпатського регіону. Вони мають не лише природоохоронне значення, а й активно використовуються у туристичній діяльності. Полонини приваблюють туристів мальовничими краєвидами, можливістю організації пішохідних маршрутів та знайомства з традиційними формами господарювання місцевого населення.

Важливим природним багатством Карпат є ліси. Лісистість окремих районів перевищує 50–60 %, що є одним із найвищих показників в Україні. Ліси виконують екологічні, рекреаційні та природоохоронні функції. Вони сприяють формуванню сприятливого мікроклімату, очищенню повітря та створенню умов для відпочинку населення. Найбільш поширеними породами дерев є бук, ялина, смерека, ялиця та дуб.

Біологічне різноманіття Карпатського регіону є одним із найцінніших в Україні. На території регіону збереглася значна кількість рідкісних видів рослин і тварин, багато з яких занесені до Червоної книги України. Це створює передумови для розвитку екологічного та природоохоронного туризму, а також для організації науково-пізнавальних маршрутів.

Окреме місце у структурі природно-ресурсного потенціалу займають бальнеологічні ресурси. Карпатський регіон багатий на мінеральні води різного хімічного складу, які використовуються для лікування та оздоровлення населення. На базі цих ресурсів функціонують численні курорти та санаторно-оздоровчі комплекси, що сприяє розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Важливим фактором розвитку гірськолижного туризму є наявність природних умов для облаштування сучасних зимових курортів. Значні висоти, стійкий сніговий покрив та різноманітність схилів дозволяють створювати траси для спортсменів різного рівня підготовки. Саме завдяки природним особливостям Карпатського регіону були сформовані провідні центри

гірськолижного туризму України, серед яких особливе місце займають Буковель, Драгобрат, Славське та Мигове.

Значний туристичний потенціал мають природно-заповідні території. У Карпатському регіоні функціонує низка національних природних парків та заповідників, серед яких особливе значення мають Карпатський біосферний заповідник, Карпатський національний природний парк, Національний природний парк «Вижницький» та Національний природний парк «Сколівські Бескиди». Ці території забезпечують збереження природних комплексів та є важливими об'єктами туристичного відвідування.

Суттєве значення для розвитку туризму має екологічний стан природного середовища. Гірські території України характеризуються відносно низьким рівнем техногенного навантаження порівняно з промисловими регіонами країни. Висока якість природного середовища сприяє формуванню позитивного туристичного іміджу регіону та підвищує його привабливість для відпочивальників. У сучасних умовах екологічна чистота території стає одним із найважливіших чинників конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Разом із значними можливостями використання природних ресурсів існують і певні загрози їх збереженню. Активний розвиток туристичної інфраструктури, збільшення туристичних потоків та зростання антропогенного навантаження можуть призводити до деградації природних комплексів, ерозії ґрунтів, забруднення водних ресурсів та порушення екологічної рівноваги. Саме тому важливим завданням є впровадження принципів сталого природокористування та екологічно відповідального туризму.

У контексті розвитку гірськолижного туризму особливого значення набуває проблема зміни клімату. Останніми десятиліттями спостерігається тенденція до підвищення середньорічних температур та скорочення тривалості періоду зі стійким сніговим покривом. Це може негативно впливати на функціонування гірськолижних курортів та вимагати додаткових інвестицій у системи штучного засніження. Водночас природні умови високогірних районів

Карпат залишаються достатньо сприятливими для подальшого розвитку зимового туризму.

Значну роль у збереженні природно-ресурсного потенціалу відіграє мережа природоохоронних територій. Національні природні парки, біосферні заповідники та регіональні ландшафтні парки забезпечують охорону унікальних природних комплексів і водночас створюють умови для розвитку екологічного та пізнавального туризму. Їх діяльність сприяє поєднанню природоохоронних функцій із завданнями соціально-економічного розвитку регіону.

Природно-ресурсний потенціал Карпатського регіону має стратегічне значення для розвитку туристичної галузі України. За умови раціонального використання природних ресурсів, впровадження сучасних екологічних технологій та ефективного управління туристичною діяльністю він може стати основою сталого розвитку гірських територій, підвищення рівня зайнятості населення та зміцнення економічного потенціалу місцевих громад.

Природно-ресурсний потенціал є однією з найважливіших передумов розвитку туризму в будь-якому регіоні. Для гірських територій України він виступає основою формування туристично-рекреаційного комплексу та визначає можливості розвитку різних видів туристичної діяльності, зокрема гірськолижного, рекреаційного, екологічного, спортивного та оздоровчого туризму. Саме природні ресурси формують туристичну привабливість території та забезпечують її конкурентні переваги на внутрішньому і міжнародному туристичному ринку.

Таким чином, природно-ресурсний потенціал гірських регіонів України характеризується високим рівнем різноманітності та значними можливостями для розвитку туризму. Поєднання сприятливих природних умов, багатства ландшафтів, водних і лісових ресурсів, мінеральних джерел та природоохоронних територій створює міцну основу для формування конкурентоспроможного туристичного комплексу. Ефективне використання

цього потенціалу є важливою передумовою соціально-економічного розвитку гірських регіонів та підвищення їх ролі в національній економіці України.

2.2 Туристично-рекреаційні ресурси Українських Карпат

Українські Карпати є одним із найважливіших туристично-рекреаційних регіонів України. Завдяки унікальному поєднанню природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів вони формують потужний потенціал для розвитку різноманітних видів туризму. Карпатський регіон охоплює території Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської та Чернівецької областей і характеризується значним різноманіттям природних ландшафтів, сприятливими кліматичними умовами та багатою культурною спадщиною.

Туристично-рекреаційні ресурси являють собою сукупність природних і антропогенних об'єктів та явищ, які використовуються або можуть бути використані для організації туристичної діяльності, відпочинку, оздоровлення та пізнання. Саме наявність таких ресурсів визначає туристичну спеціалізацію регіону та його конкурентоспроможність на туристичному ринку.

Основу туристично-рекреаційного потенціалу Українських Карпат становлять природні ресурси. Гірський рельєф, лісові масиви, річки, водоспади, озера, полонини та сприятливий клімат створюють виняткові умови для розвитку різних форм туризму. Значні перепади висот та тривалий період снігового покриву забезпечують можливості для функціонування гірськолижних курортів і центрів зимового відпочинку.

Особливе місце серед природних ресурсів займають гірські ландшафти. Вони є важливим фактором туристичної привабливості регіону та формують його рекреаційну цінність. Мальовничі гірські вершини, вкриті лісами схили та широкі полонини створюють сприятливі умови для пішохідного, спортивного та екологічного туризму. Найбільш відомими туристичними об'єктами є гора Говерла, гори Піп Іван, Петрос та інші вершини Чорногірського, Свидовецького і Ґорґанського масивів.

Водні ресурси Карпат також мають значний туристичний потенціал. На території регіону розташована велика кількість гірських річок, озер і водоспадів. Особливо популярними туристичними об'єктами є Озеро Синевир, водоспад Шипіт, водоспад Пробій та численні каскади гірських потоків. Ці об'єкти використовуються для екскурсійної діяльності, фототуризму, спортивного відпочинку та екологічних маршрутів.

Важливе місце у структурі туристично-рекреаційних ресурсів належить лісовим масивам. Карпати є одним із найбільш лісистих регіонів України. Ліси виконують не лише екологічні функції, але й створюють сприятливі умови для відпочинку та оздоровлення населення. Завдяки високому рівню лісистості формується особливий мікроклімат, що позитивно впливає на стан здоров'я людини та підвищує рекреаційну цінність території.

Одним із найцінніших рекреаційних ресурсів Карпат є мінеральні води. Регіон характеризується значними запасами лікувальних вод різного хімічного складу. На їх базі функціонують численні санаторно-курортні заклади, які спеціалізуються на лікуванні та профілактиці різних захворювань. Найбільш відомими бальнеологічними центрами є Поляна, Шаян, Східниця та Моршин.

Важливим складником туристично-рекреаційного потенціалу є природно-заповідний фонд. На території Карпат функціонує значна кількість заповідників, національних природних парків та інших природоохоронних територій. Вони не лише забезпечують збереження природних комплексів, але й використовуються для організації екологічного туризму. Особливе значення мають Карпатський біосферний заповідник, Карпатський національний природний парк, Національний природний парк «Вижницький» та Національний природний парк «Синевир».

Крім природних ресурсів, значний туристичний потенціал мають історико-культурні ресурси Карпатського регіону. Територія характеризується багатою історичною спадщиною, наявністю численних архітектурних пам'яток, музеїв, сакральних споруд та етнографічних об'єктів. Особливу цінність

становлять традиції бойків, гуцулів та лемків, які зберегли свою культурну самобутність до сьогодні.

Важливим туристичним ресурсом виступають дерев'яні церкви Карпатського регіону, багато з яких є визначними пам'ятками архітектури. Вони приваблюють туристів не лише своєю історичною цінністю, а й унікальними архітектурними особливостями. Значна частина таких об'єктів включена до списків культурної спадщини міжнародного значення.

Важливу роль у розвитку туризму відіграють етнографічні ресурси. Традиційна культура місцевого населення, народні промисли, ремесла, фольклор та гастрономічні традиції формують унікальний туристичний продукт. Проведення фестивалів, ярмарків та культурних заходів сприяє популяризації регіону та залученню туристів протягом року.

Особливе місце серед туристично-рекреаційних ресурсів Карпат займають гірськолижні комплекси. Природні умови регіону дозволили створити сучасні центри зимового відпочинку, які щорічно приймають значну кількість туристів. Найбільш відомими центрами гірськолижного туризму є Буковель, Драгобрат, Плай, Славське та Мигове. Їх розвиток сприяє підвищенню туристичної привабливості регіону та стимулює економічний розвиток місцевих громад.

Таблиця 2.1

Основні туристично-рекреаційні ресурси Українських Карпат

Вид ресурсів	***Основні об'єкти***	***Туристичне використання***
Гірські ландшафти	Говерла, Петрос, Піп Іван	Гірський, спортивний, пішохідний туризм
Водні ресурси	Синевир, Шипіт, Пробій	Екскурсійний, екологічний туризм
Лісові ресурси	Карпатські ліси та полонини	Рекреація, оздоровлення
Мінеральні води	Східниця, Поляна, Шаян	Санаторно-курортний туризм
Природно-	Національні парки та	Екологічний туризм

заповідний фонд	заповідники	
Історико-культурні ресурси	Дерев’яні церкви, музеї	Культурно-пізнавальний туризм
Етнографічні ресурси	Традиції гуцулів, бойків, лемків	Подієвий та етнографічний туризм
Гірськолижні ресурси	Буковель, Драгобрат, Мигове	Зимовий та спортивний туризм

Українські Карпати володіють потужним комплексом туристично-рекреаційних ресурсів, які забезпечують розвиток різноманітних видів туризму та рекреаційної діяльності. Поєднання унікальних природних умов, багатої культурної спадщини та сучасної туристичної інфраструктури створює сприятливі передумови для подальшого розвитку туристичної галузі та підвищення її ролі в соціально-економічному розвитку гірських регіонів України.

2.3 Сучасний стан гірськолижної інфраструктури в гірських регіонах України

Гірськолижний туризм є одним із найбільш динамічних напрямів розвитку туристичної галузі України. Його основою виступає сучасна гірськолижна інфраструктура, яка забезпечує організацію зимового відпочинку, спортивних заходів та рекреаційної діяльності. Розвиток гірськолижної інфраструктури сприяє залученню туристичних потоків, створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до місцевих бюджетів та активізації соціально-економічного розвитку гірських територій.

Основна частина об'єктів гірськолижної інфраструктури України зосереджена в Українських Карпатах, які мають найсприятливіші природно-кліматичні умови для розвитку зимового туризму. Значні перепади висот, тривалий період снігового покриву, мальовничі ландшафти та зручне

географічне розташування створюють передумови для функціонування гірськолижних комплексів різного масштабу.

Гірськолижна інфраструктура являє собою сукупність матеріально-технічних об'єктів та інженерних споруд, що забезпечують обслуговування туристів і спортсменів. До її складу входять гірськолижні траси, підйомники, системи штучного засніження, засоби розміщення, заклади харчування, транспортна інфраструктура, пункти прокату спорядження, рятувальні служби та інші об'єкти туристичного сервісу.

Найбільш розвиненим центром гірськолижного туризму в Україні є Буковель. Курорт став одним із найбільших туристичних комплексів Східної Європи та щороку приймає сотні тисяч відвідувачів. Його інфраструктура включає сучасні канатні дороги, розгалужену мережу трас різної складності, системи штучного засніження, сучасні готелі, ресторани, спортивно-розважальні комплекси та об'єкти дозвілля. Розвиток курорту суттєво вплинув на економіку навколишніх територій та став прикладом успішного інвестиційного проєкту у сфері туризму.

Важливим центром зимового туризму є Драгобрат. Особливістю цього курорту є його високогірне розташування, що забезпечує найдовший лижний сезон в Україні. Завдяки значній висоті над рівнем моря природний сніговий покрив тут зберігається довше, ніж на більшості інших курортів. Це створює сприятливі умови для розвитку спортивного та екстремального туризму.

Серед провідних центрів гірськолижного туризму також слід відзначити Славське, яке є одним із найстаріших гірськолижних районів України. Протягом останніх років тут здійснюється модернізація туристичної інфраструктури, будуються нові підйомники та готельні комплекси, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності курорту.

Значний потенціал для розвитку зимового туризму має Мигове. Курорт розташований у Буковинських Карпатах та характеризується сприятливими умовами для сімейного відпочинку. Інфраструктура комплексу включає лижні

траси, підйомники, заклади розміщення та відпочинку, а також об'єкти активного дозвілля.

Важливими елементами сучасної гірськолижної інфраструктури є транспортні комунікації. Доступність курортів значною мірою визначає їх популярність серед туристів. Протягом останніх років у Карпатському регіоні здійснюється модернізація автомобільних доріг, залізничного сполучення та транспортних вузлів, що сприяє покращенню доступності туристичних центрів.

Суттєвого розвитку набуває готельна інфраструктура. На території гірськолижних курортів функціонують готелі різних категорій, туристичні бази, садиби зеленого туризму, апарт-комплекси та котеджні містечка. Різноманітність засобів розміщення дозволяє задовольняти потреби туристів із різним рівнем доходів та різними вимогами до якості обслуговування.

Важливим компонентом інфраструктури є підприємства громадського харчування. На курортах працюють ресторани, кафе, колиби та інші заклади харчування, які пропонують як традиційну карпатську кухню, так і страви міжнародної гастрономії. Це сприяє формуванню комплексного туристичного продукту та підвищенню рівня задоволеності відвідувачів.

Сучасні гірськолижні комплекси активно впроваджують інноваційні технології. Використовуються системи електронного продажу квитків, онлайн-бронювання послуг, цифрові карти трас, автоматизовані системи контролю доступу та мобільні додатки для туристів. Цифровізація туристичних послуг підвищує ефективність управління курортами та покращує якість обслуговування.

Особливе значення для розвитку гірськолижного туризму має система безпеки. На сучасних курортах функціонують рятувальні служби, медичні пункти, системи відеоспостереження та спеціалізовані служби технічного обслуговування підйомників. Наявність таких об'єктів є важливою умовою безпечного перебування туристів на території курортів.

Водночас розвиток гірськолижної інфраструктури України супроводжується низкою проблем. Серед них недостатній рівень транспортної

доступності окремих районів, нерівномірність розвитку інфраструктури, сезонний характер використання об'єктів, потреба в модернізації застарілих підйомників та обмежені інвестиційні ресурси. Крім того, важливим викликом залишається вплив кліматичних змін, які можуть скорочувати тривалість зимового туристичного сезону.

Попри існуючі труднощі, гірськолижна інфраструктура Карпатського регіону продовжує активно розвиватися. Реалізація нових інвестиційних проєктів, будівництво сучасних туристичних комплексів та вдосконалення транспортної мережі сприяють зміцненню позицій України на ринку зимового туризму. Подальший розвиток інфраструктури дозволить збільшити туристичні потоки, підвищити конкурентоспроможність регіону та забезпечити додаткові можливості для економічного розвитку гірських територій.

Таблиця 2.2

Основні гірськолижні курорти України та їх інфраструктурні особливості

Курорт	***Область***	***Основні інфраструктурні об'єкти***	***Спеціалізація***
Буковель	Івано-Франківська	Канатні дороги, траси, готелі, SPA-комплекси	Масовий та міжнародний туризм
Драгобрат	Закарпатська	Підйомники, готелі, спортивні траси	Спортивний та екстремальний туризм
Славське	Львівська	Канатні дороги,	Сімейний та

		туристичні комплекси	спортивний відпочинок
Мигове	Чернівецька	Лижні траси, підйомники, котеджі	Сімейний туризм
Плай	Львівська	Готельний комплекс, траси, ресторани	Рекреаційний туризм
Красія	Закарпатська	Лижні траси та канатні дороги	Активний зимовий туризм

Сучасний стан гірськолижної інфраструктури в гірських регіонах України характеризується поступовим розвитком та модернізацією основних об'єктів туристичного призначення. Наявний інфраструктурний потенціал забезпечує умови для подальшого зростання туристичних потоків, розвитку місцевих громад та зміцнення економічної ролі гірськолижного туризму в Карпатському регіоні.

У сучасних умовах гірськолижна інфраструктура виступає одним із ключових елементів туристичної системи гірських регіонів та відіграє важливу роль у забезпеченні їх соціально-економічного розвитку. Від рівня розвитку інфраструктурного забезпечення значною мірою залежить конкурентоспроможність туристичних дестинацій, обсяги туристичних потоків, якість обслуговування відвідувачів та ефективність функціонування туристичного комплексу загалом.

Протягом останніх двох десятиліть гірськолижна інфраструктура Українських Карпат зазнала суттєвих змін. Якщо на початку 2000-х років більшість курортів характеризувалися обмеженою кількістю підйомників, недостатнім рівнем сервісу та застарілою матеріально-технічною базою, то сьогодні окремі гірськолижні комплекси відповідають сучасним європейським стандартам. Значні інвестиції у розвиток туристичної галузі сприяли будівництву нових трас, модернізації підйомного обладнання, розширенню мережі закладів розміщення та вдосконаленню супутньої інфраструктури.

Важливим показником розвитку гірськолижної інфраструктури є кількість та якість лижних трас. На сьогодні в Українських Карпатах функціонують десятки трас різного рівня складності, призначених як для початківців, так і для професійних спортсменів. Більшість сучасних курортів мають спеціально облаштовані навчальні схили, дитячі зони катання, сноупарки та траси для проведення спортивних змагань. Це сприяє розширенню цільової аудиторії туристів та підвищує привабливість курортів для різних категорій відпочивальників.

Одним із найважливіших компонентів гірськолижної інфраструктури є система підйомників. Саме від її технічного стану та пропускної спроможності залежить якість обслуговування туристів. У провідних туристичних центрах встановлено сучасні крісельні та гондольні канатні дороги, які забезпечують швидке та безпечне транспортування відпочивальників до місць катання. Одночасно на менш розвинених курортах ще функціонують бугельні підйомники, що потребують модернізації та оновлення.

Суттєве значення для забезпечення стабільної роботи курортів мають системи штучного засніження. У зв'язку зі змінами клімату та скороченням тривалості періоду природного снігового покриву більшість сучасних гірськолижних комплексів активно впроваджують технології штучного снігоутворення. Це дозволяє продовжувати туристичний сезон, підтримувати належний стан трас та зменшувати залежність від погодних умов.

Поряд із розвитком спортивної інфраструктури відбувається активне вдосконалення засобів розміщення. На території Карпатського регіону функціонує велика кількість готелів, туристичних комплексів, мотелів, приватних садиб, котеджів та апартаментів. Важливою тенденцією останніх років є зростання популярності екологічних готелів та комплексів, які поєднують сучасний комфорт із традиційними елементами карпатської архітектури.

2.4 Аналіз туристичних потоків та економічних показників розвитку гірських територій

Туристична діяльність є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку гірських територій України. Особливе значення вона має для регіонів Українських Карпат, де природно-ресурсний потенціал створює сприятливі умови для розвитку різних видів туризму: гірськолижного, рекреаційного, екологічного, лікувально-оздоровчого, активного та сільського зеленого туризму. В умовах обмежених можливостей для розвитку промислового виробництва туризм виступає важливим джерелом зайнятості населення, надходжень до місцевих бюджетів та залучення інвестицій.

Протягом останнього десятиліття туристичні потоки в гірських регіонах України характеризувалися загальною тенденцією до зростання. Найбільша концентрація туристів спостерігалася в межах Карпатського регіону, до складу якого входять Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська та Чернівецька області. Провідними туристичними центрами залишаються Буковель, Славське, Драгобрат, Ворохта, Яремче, Верховина, Пилипець та інші гірські курорти.

У 2018–2019 роках туристична галузь демонструвала стабільне зростання. Збільшення кількості туристів було пов'язане з покращенням транспортної доступності окремих районів, розвитком готельної інфраструктури, зростанням популярності внутрішнього туризму та активним просуванням туристичних продуктів на національному ринку. У цей період значно збільшилася кількість суб'єктів туристичної діяльності, приватних садиб, закладів харчування та туристично-рекреаційних комплексів.

Суттєвий вплив на туристичні потоки мала пандемія COVID-19 у 2020 році. Запровадження карантинних обмежень призвело до різкого скорочення міжнародних туристичних подорожей та тимчасового зниження відвідуваності більшості туристичних об'єктів. Водночас вже у другій половині 2020 року спостерігалося пожвавлення внутрішнього туризму. Значна частина населення

України відмовилася від закордонних подорожей на користь відпочинку в межах країни, що позитивно вплинуло на розвиток карпатських курортів.

У 2021 році туристична галузь демонструвала поступове відновлення. Відбулося збільшення кількості туристів, активізувалася інвестиційна діяльність у сфері гостинності, розпочалися нові проекти модернізації туристичної інфраструктури. Особливо швидкими темпами розвивалися гірськолижні комплекси та об'єкти рекреаційного призначення.

Після початку повномасштабної війни у 2022 році туристична сфера України зазнала значних втрат. Проте західні області, зокрема Карпатський регіон, залишилися відносно безпечними для туристичної діяльності. Це сприяло збереженню внутрішніх туристичних потоків та навіть певному зростанню кількості відвідувачів у деяких громадах. Важливим фактором стало також тимчасове переміщення населення із зон бойових дій до західних регіонів країни.

Упродовж 2023–2025 років туристична галузь Карпат продовжувала адаптуватися до нових умов функціонування. Основним джерелом формування туристичних потоків залишався внутрішній туризм. Водночас спостерігалося поступове відновлення інвестиційної активності та модернізація туристичної інфраструктури. Все більшої популярності набувають екологічний туризм, активний відпочинок, вело-туризм, піші походи, етнографічні маршрути та сільський зелений туризм.

Важливою особливістю туристичних потоків у гірських територіях залишається їх сезонність. Найбільший наплив туристів спостерігається у зимовий період під час функціонування гірськолижних курортів та в літній сезон, коли популярними є рекреаційний відпочинок, еко-туризм і туристичні походи. У міжсезоння відвідуваність туристичних об'єктів значно знижується, що негативно впливає на економічну ефективність діяльності підприємств туристичної сфери.

Економічний вплив туризму на розвиток гірських територій проявляється через систему прямих і непрямих ефектів. До прямих ефектів належать доходи

від діяльності готелів, садиб зеленого туризму, ресторанів, туристичних агентств, транспортних підприємств та закладів дозвілля. Непрямий вплив проявляється через розвиток будівництва, торгівлі, сільського господарства, ремісничого виробництва та сфери послуг.

Туристична діяльність забезпечує значну кількість робочих місць для місцевого населення. Особливо це стосується віддалених гірських населених пунктів, де можливості працевлаштування часто є обмеженими. Туризм сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, стимулює підприємницьку активність та створює додаткові джерела доходів для місцевих громад.

Одним із важливих економічних показників розвитку туристичної сфери є надходження туристичного збору до місцевих бюджетів. Упродовж останніх років спостерігається тенденція до зростання обсягів надходжень від туристичного збору в карпатських громадах. Це свідчить про збільшення кількості туристів та підвищення економічної ролі туризму у формуванні доходної частини місцевих бюджетів.

Туризм є однією з провідних галузей економіки гірських територій України та важливим чинником їх соціально-економічного розвитку. Особливо значну роль туристична діяльність відіграє в межах Українських Карпат, де зосереджені значні природно-рекреаційні, історико-культурні та інфраструктурні ресурси. Розвиток туризму сприяє диверсифікації місцевої економіки, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів населення та наповненню місцевих бюджетів.

У сучасних умовах важливим показником ефективності використання туристичного потенціалу є динаміка туристичних потоків. Саме вона відображає рівень привабливості території для відвідувачів, ефективність туристичної політики та ступінь розвитку туристичної інфраструктури.

Протягом 2018–2025 років туристичні потоки в Карпатському регіоні характеризувалися нерівномірною динамікою. На їх формування впливали економічні, соціальні та політичні чинники. Особливо відчутним був вплив

пандемії COVID-19 у 2020 році та повномасштабної війни в Україні у 2022 році.

Таблиця 2.3

Динаміка туристичних потоків у гірських регіонах Українських Карпат у 2018-2025рр.

Рік	***Кількість туристів, млн. осіб.***	***Темп приросту, %***
2018	2,7	-
2019	3,1	14,8
2020	1,8	-41,9
2021	2,9	61,1
2022	2,4	-17,2
2023	3,2	33,3
2024	3,6	12,5
2025	4,0	11,1

Дані таблиці свідчать про загальне зростання туристичних потоків у довгостроковій перспективі. Найбільше скорочення відбулося у 2020 році внаслідок карантинних обмежень. Поступове відновлення туристичного ринку розпочалося вже у 2021 році, а після певного спаду у 2022 році спостерігається стабільне зростання туристичних потоків. Станом на 2025 рік кількість туристів перевищила показники докризового періоду.

Туристичні потоки безпосередньо впливають на економічний розвиток гірських територій. Зростання кількості відвідувачів стимулює розвиток підприємництва, будівництва, транспорту, торгівлі та сфери послуг. Водночас збільшуються надходження до місцевих бюджетів від туристичного збору.

Таблиця 2.4

Надходження туристичного збору до бюджетів гірських громад Карпатського рігіону у 2018-2025рр.

Рік	***Туристичний збір, млн. грн.***

2018	55
2019	63
2020	41
2021	68
2022	60
2023	82
2024	97
2025	112

Як видно з таблиці, динаміка надходжень туристичного збору в цілому повторює зміни туристичних потоків. Незважаючи на кризові явища окремих років, у 2025 році обсяг туристичного збору майже вдвічі перевищує показник 2018 року. Це свідчить про зростання економічної значущості туризму для розвитку гірських громад.

Важливим показником оцінки ролі туристичної галузі є структура її впливу на місцеву економіку.

Таблиця 2.5

Структура економічного впливу туризму на розвиток гірських територій у 2025 році

Напрям впливу	Частка, %
Надходження до місцевих бюджетів	28
Зайнятість населення	24
Розвиток малого бізнесу	20

Інвестиції в інфраструктуру	15
Розвиток транспортної системи	8
Інші ефекти	5

З таблиці видно, що найбільший економічний ефект туризм забезпечує через формування доходів місцевих бюджетів та створення робочих місць. Водночас важливе значення має розвиток малого підприємництва, яке є основою функціонування більшості туристичних громад Карпатського регіону.

Розвиток туристичної діяльності сприяє також покращенню транспортної інфраструктури, модернізації інженерних мереж, розширенню мережі закладів розміщення та харчування. У багатьох гірських громадах саме туризм став основною галуззю спеціалізації місцевої економіки.

Незважаючи на позитивні тенденції, розвиток туристичної сфери гірських територій стримується низкою проблем. Серед них недостатній рівень транспортної доступності окремих населених пунктів, сезонність туристичних потоків, обмеженість інвестиційних ресурсів, нерівномірність розвитку інфраструктури та екологічні ризики, пов'язані зі зростанням антропогенного навантаження на природні комплекси.

Проведений аналіз свідчить, що туристична діяльність є одним із ключових факторів соціально-економічного розвитку гірських територій України. Зростання туристичних потоків та надходжень від туристичної діяльності позитивно впливає на зайнятість населення, розвиток підприємництва та формування доходної частини місцевих бюджетів. Подальший розвиток туристичної галузі має стати одним із пріоритетних напрямів економічної політики гірських громад та регіонів.

Рис. 2.1 Динаміка туристичних потоків у Карпатському регіоні (2018-2025рр.)

Дані рисунка 2.1 демонструють зміну кількості туристів, які відвідали гірські території Українських Карпат упродовж 2018–2025 років. У 2018 році кількість туристів становила 2,7 млн осіб, а вже у 2019 році показник зріс до 3,1 млн осіб, що свідчить про позитивну динаміку розвитку туристичної галузі.

У 2020 році відбулося різке скорочення туристичних потоків до 1,8 млн осіб через пандемію COVID-19 та введення карантинних обмежень. Проте вже у 2021 році спостерігалося швидке відновлення туристичної активності, внаслідок чого кількість туристів збільшилася до 2,9 млн осіб.

У 2022 році через початок повномасштабної війни кількість туристів зменшилася до 2,4 млн осіб. Незважаючи на складні умови функціонування туристичної сфери, Карпатський регіон залишався одним із найбільш безпечних туристичних напрямів України. Починаючи з 2023 року відбувається стабільне зростання туристичних потоків. У 2025 році кількість туристів досягла 4,0 млн осіб, що є найвищим показником за весь досліджуваний період.

Отримані результати свідчать про високий рівень туристичної привабливості гірських територій та значний потенціал подальшого розвитку туристичної галузі.

Рис. 2.2 Надходження туристичного збору до місцевих бюджетів (2018–2025 рр.)

Рисунок 2.2 відображає динаміку надходжень туристичного збору до місцевих бюджетів гірських громад Карпатського регіону. У 2018 році обсяг надходжень становив 55 млн грн, а у 2019 році зріс до 63 млн грн.

У 2020 році спостерігається зниження надходжень до 41 млн грн, що було наслідком скорочення туристичних потоків через пандемію. Вже у 2021 році обсяг туристичного збору збільшився до 68 млн грн, що свідчить про поступове відновлення туристичної діяльності.

У 2022 році надходження дещо скоротилися та становили 60 млн грн. Проте в наступні роки спостерігається стійке зростання показника: у 2023 році – 82 млн грн, у 2024 році – 97 млн грн, а у 2025 році – 112 млн грн.

Загалом за досліджуваний період надходження туристичного збору зросли більш ніж удвічі, що підтверджує посилення економічної ролі туристичної діяльності у розвитку гірських громад та збільшення фінансових можливостей місцевого самоврядування.

Рис. 2.3 Структура економічного впливу туризму на розвиток гірських територій у 2025 році у 2025 році

Рисунок 2.3 характеризує основні напрями економічного впливу туристичної діяльності на розвиток гірських територій у 2025 році.

Найбільшу частку економічного ефекту формують надходження до місцевих бюджетів (28 %), що свідчить про значну роль туристичної галузі у фінансовому забезпеченні розвитку громад. Друге місце посідає зайнятість населення (24 %), оскільки туризм створює значну кількість сезонних та постійних робочих місць.

Вагомим є також вплив на розвиток малого та середнього бізнесу (20 %). У гірських районах активно функціонують приватні садиби, готелі, ресторани, туристичні агентства та підприємства сфери послуг. Частка інвестиційного впливу становить 15 %, що пов'язано з будівництвом нових туристичних комплексів та модернізацією інфраструктури.

Менший, але також важливий вплив туризм має на розвиток транспортної системи (8 %) та інші сфери економічної діяльності (5 %).

Таким чином, туристична діяльність забезпечує комплексний позитивний вплив на соціально-економічний розвиток гірських територій України.

Проведений аналіз туристичних потоків та економічних показників розвитку гірських територій дозволяє зробити висновок, що туризм є одним із найважливіших чинників соціально-економічного розвитку Українських Карпат. Незважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19 та воєнних дій, туристична галузь продемонструвала високу адаптивність та здатність до відновлення.

Упродовж 2018–2025 років спостерігається загальна тенденція до збільшення туристичних потоків. Кількість туристів зросла з 2,7 млн осіб у 2018 році до 4,0 млн осіб у 2025 році. Паралельно збільшилися надходження туристичного збору до місцевих бюджетів – з 55 млн грн до 112 млн грн відповідно.

Результати дослідження свідчать, що розвиток туризму сприяє створенню робочих місць, активізації підприємницької діяльності, залученню інвестицій та покращенню інфраструктурного забезпечення гірських територій. Найбільший економічний ефект проявляється через зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення рівня зайнятості населення та розвиток малого бізнесу.

Отже, туризм виступає стратегічним напрямом розвитку гірських регіонів України та важливим інструментом забезпечення їх економічного зростання. Подальший розвиток галузі потребує модернізації туристичної інфраструктури, удосконалення транспортного сполучення, розширення спектра туристичних послуг та впровадження принципів сталого розвитку, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності гірських територій на національному та міжнародному туристичному ринку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

3.1 Вплив гірськолижного туризму на соціально-економічний розвиток гірських громад

Гірськолижний туризм є одним із найбільш динамічних і прибуткових видів туристичної діяльності в гірських регіонах України. Найбільшого розвитку він набув у межах Українських Карпат, де природні умови сприяють функціонуванню гірськолижних комплексів та курортів. Розвиток гірськолижного туризму здійснює вагомий вплив на соціально-економічний розвиток гірських громад, виступаючи каталізатором економічного зростання, створення робочих місць та покращення рівня життя населення.

Основними центрами розвитку гірськолижного туризму в Україні є Буковель, Драгобрат, Славське, Пилипець та інші гірськолижні комплекси Карпатського регіону. Їх функціонування забезпечує надходження значних фінансових ресурсів до місцевих бюджетів та стимулює розвиток суміжних галузей економіки.

Одним із найважливіших результатів розвитку гірськолижного туризму є створення робочих місць. Робота туристичних комплексів потребує залучення значної кількості працівників різних спеціальностей: інструкторів, рятувальників, працівників готельного господарства, закладів харчування, транспортних підприємств та сфери обслуговування. Крім постійної зайнятості, значна кількість населення отримує сезонну роботу в зимовий період.

Зростання туристичних потоків сприяє розвитку малого та середнього підприємництва. У гірських громадах активно розвиваються приватні садиби, готелі, ресторани, кафе, пункти прокату спорядження, сувенірні крамниці та туристичні агентства. Це дозволяє місцевим жителям отримувати додаткові доходи та підвищувати рівень добробуту.

Таблиця 3.1

Основні соціально-економічні ефекти розвитку гірськолижного туризму

Напрям впливу	***Результат***
Зайнятість населення	Створення нових робочих місць
Місцеві бюджети	Збільшення податкових надходжень
Малий бізнес	Розвиток підприємницької діяльності
Інвестиції	Будівництво нових туристичних об′єктів
Інфраструктура	Покращення доріг та комунікацій
Соціальна сфера	Підвищення якості життя населення

Важливим наслідком розвитку гірськолижного туризму є активізація інвестиційної діяльності. Для забезпечення конкурентоспроможності курортів здійснюються значні капіталовкладення у будівництво готелів, підйомників, транспортної інфраструктури, систем штучного засніження та об'єктів дозвілля. Інвестиції сприяють модернізації територій та підвищенню їх туристичної привабливості.

Розвиток гірськолижних курортів позитивно впливає на транспортну та інженерну інфраструктуру гірських громад. Будівництво та реконструкція автомобільних доріг, удосконалення систем водопостачання, електропостачання та зв'язку створюють кращі умови не лише для туристів, а й для місцевого населення.

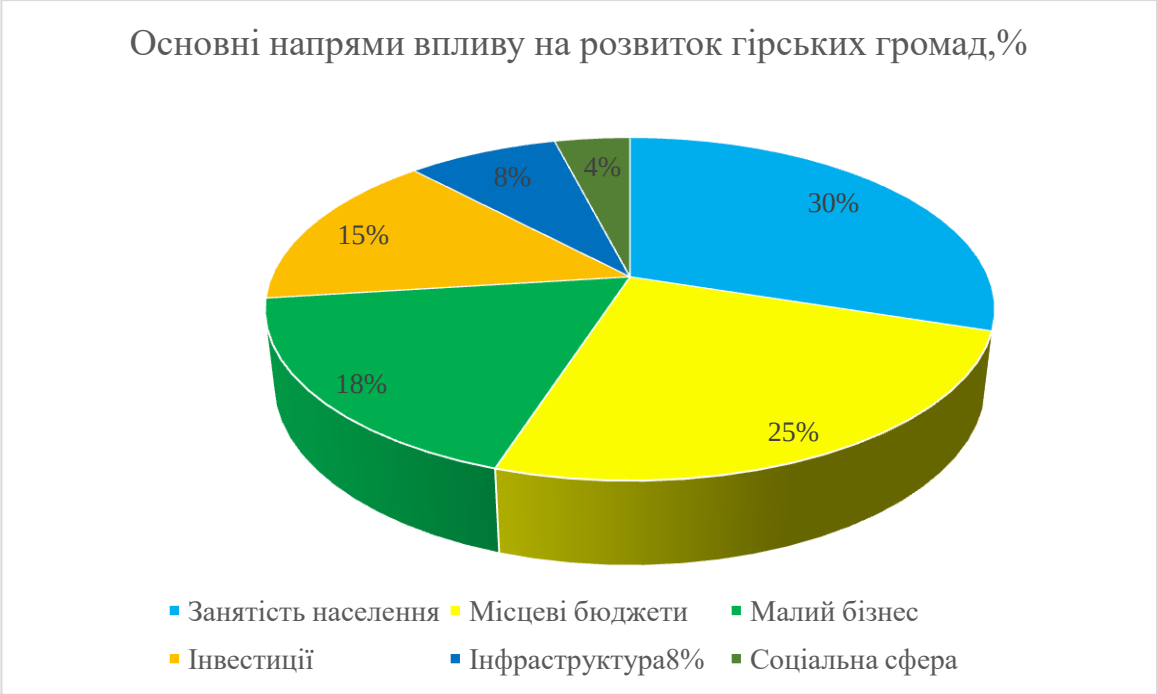

Рис. 3.1 Вплив гірськолижного туризму на економіку гірських громад

З рисунка видно, що найбільший вплив гірськолижний туризм здійснює на сферу зайнятості населення (30 %). Це пояснюється значною потребою туристичної індустрії у трудових ресурсах. Важливе значення має також формування доходів місцевих бюджетів (25 %) та розвиток малого бізнесу (18 %). Інвестиційний ефект становить 15 %, що свідчить про активне залучення капіталу в туристичну сферу. Менший, але суттєвий вплив спостерігається щодо розвитку інфраструктури та соціальної сфери.

Гірськолижний туризм також сприяє збереженню населення в гірських районах. Наявність робочих місць та можливостей для підприємницької діяльності зменшує трудову міграцію та стимулює молодь залишатися в громадах. Це особливо важливо для віддалених населених пунктів, де можливості працевлаштування є обмеженими.

Разом із позитивними наслідками існують і певні проблеми розвитку гірськолижного туризму. Серед них сезонність функціонування курортів, значні витрати на утримання інфраструктури, екологічні ризики та залежність від кліматичних умов. Зміни клімату можуть призводити до скорочення тривалості зимового сезону та збільшення витрат на штучне засніження трас.

Таблиця 3.2

Позитивні та негативні наслідки розвитку гірськолижного туризму

Позитивні наслідки	***Негативні наслідки***
Створення робочих місць	Сезонність зайнятості
Зростання доходів населення	Екологічне навантаження
Розвиток підприємництва	Залежність від погодних умов
Збільшення інвестицій	Високі експлуатаційні витрати
Покращення інфраструктури	Ризик надмірної забудови
Наповнення місцевих бюджетів	Нерівномірність розвитку територій

Гірськолижний туризм є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку гірських громад України. Його розвиток забезпечує створення робочих місць, збільшення доходів місцевого населення, активізацію підприємницької діяльності та залучення інвестицій. Водночас туристична діяльність сприяє модернізації інфраструктури та підвищенню якості життя населення.

Попри наявність певних проблем і ризиків, гірськолижний туризм залишається одним із найбільш перспективних напрямів економічного розвитку Карпатського регіону. Подальше вдосконалення туристичної інфраструктури, впровадження принципів сталого розвитку та диверсифікація туристичних послуг сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності гірських громад та зміцненню їх соціально-економічного потенціалу.

3.2 Проблеми та обмеження розвитку гірськолижного туризму в Україні

Гірськолижний туризм є одним із найбільш перспективних напрямів розвитку туристичної галузі України. Основним районом його поширення виступають Українські Карпати, які мають сприятливі природно-кліматичні умови, значний рекреаційний потенціал та розвинені традиції зимового відпочинку. Незважаючи на наявність значних ресурсних передумов, розвиток гірськолижного туризму в Україні стримується низкою економічних, інфраструктурних, екологічних та соціальних проблем, які знижують конкурентоспроможність вітчизняних курортів на міжнародному туристичному ринку.

Однією з головних перешкод розвитку гірськолижного туризму є недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури. Багато гірських територій характеризуються незадовільним станом автомобільних доріг, недостатньою кількістю сучасних транспортних вузлів та обмеженими можливостями громадського транспорту.

Особливо гострою є проблема транспортної доступності віддалених туристичних центрів. У зимовий період через несприятливі погодні умови окремі населені пункти можуть мати ускладнене транспортне сполучення, що негативно впливає на туристичні потоки та якість обслуговування відпочивальників.

Крім того, значна частина гірськолижних комплексів потребує модернізації підйомників, систем штучного засніження, освітлення трас та іншого технічного обладнання.

Розвиток сучасних гірськолижних курортів потребує значних фінансових вкладень. Будівництво підйомників, облаштування трас, створення готельних комплексів та розвиток інженерної інфраструктури вимагають багатомільйонних інвестицій.

Серед основних факторів, які стримують інвестиційну активність, можна виділити:

- економічну нестабільність;
- високі ризики інвестування;
- тривалий термін окупності проєктів;
- складність земельних процедур;
- недосконаліть нормативно-правового регулювання.

Недостатній рівень інвестицій обмежує можливості модернізації існуючих туристичних об'єктів та створення нових рекреаційних комплексів.

Для гірськолижного туризму характерна виражена сезонність. Основний потік туристів припадає на зимовий період, тоді як у міжсезоння спостерігається значне зниження попиту на туристичні послуги.

Сезонний характер діяльності призводить до:

- нерівномірного завантаження туристичної інфраструктури;
- нестабільності доходів підприємств;
- скорочення зайнятості населення в міжсезоння;
- зниження інвестиційної привабливості регіону.

Для вирішення цієї проблеми необхідним є розвиток цілорічних туристичних продуктів, зокрема екологічного, спортивного, культурно-пізнавального та оздоровчого туризму.

Важливим фактором ризику для розвитку гірськолижного туризму є глобальні зміни клімату. Протягом останніх десятиліть спостерігається тенденція до підвищення середньорічних температур та скорочення тривалості снігового покриву.

Основні наслідки кліматичних змін:

- скорочення тривалості лижного сезону;
- нестабільність снігового покриву;
- збільшення витрат на штучне засніження трас;
- підвищення експлуатаційних витрат туристичних комплексів.

Ці процеси можуть негативно впливати на прибутковість гірськолижних курортів та вимагатимуть адаптації туристичної інфраструктури до нових кліматичних умов.

Активне освоєння гірських територій для туристичних потреб може супроводжуватися значним антропогенним навантаженням на природне середовище.

Серед основних екологічних проблем:

- вирубування лісів під будівництво трас і підйомників;
- порушення природних ландшафтів;
- ерозія ґрунтів;
- забруднення водних ресурсів;
- накопичення твердих побутових відходів;
- зменшення біорізноманіття.

Недотримання екологічних норм може призвести до деградації природних ресурсів, які є основою розвитку туристичної діяльності.

Розвиток туристичної галузі значною мірою залежить від наявності кваліфікованих кадрів. У багатьох гірських регіонах спостерігається дефіцит спеціалістів у сфері туризму, готельно-ресторанного бізнесу та рекреаційного обслуговування.

Особливо відчутною є нестача:

- інструкторів з гірськолижного спорту;
- рятувальників;
- менеджерів туристичних підприємств;
- фахівців з маркетингу;
- працівників готельного господарства.

Проблема посилюється трудовою міграцією населення та відтоком молодих спеціалістів за кордон.

Сучасний розвиток туристичної галузі України відбувається в умовах воєнного стану. Воєнні дії негативно впливають на інвестиційну активність,

міжнародний туристичний імідж держави та платоспроможний попит населення.

Основними наслідками є:

- скорочення туристичних потоків;
- зменшення інвестицій у туристичну інфраструктуру;
- зростання витрат підприємств;
- підвищення рівня економічної невизначеності.

Водночас відносно безпечні регіони Карпат продовжують залишатися важливими центрами внутрішнього туризму.

Розвиток гірськолижного туризму в Україні має значний потенціал, однак його ефективне використання стримується низкою проблем та обмежень. Найбільш вагомими серед них є недостатній розвиток інфраструктури, сезонність туристичної діяльності, дефіцит інвестицій, кліматичні зміни, екологічні ризики та наслідки воєнного стану. Подолання зазначених проблем сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських гірськолижних курортів, збільшенню туристичних потоків та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку гірських територій.

3.3 Стратегічні напрями розвитку гірськолижного туризму як чинник економічного зростання гірських регіонів

Гірськолижний туризм є одним із найбільш перспективних напрямів туристичної діяльності, що забезпечує ефективне використання природно-ресурсного потенціалу гірських територій та виступає важливим фактором соціально-економічного розвитку регіонів. Для України, зокрема для Карпатського регіону, розвиток гірськолижного туризму має особливе значення, оскільки сприяє диверсифікації місцевої економіки, створенню робочих місць, залученню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

В умовах зростання конкуренції на міжнародному туристичному ринку особливої актуальності набуває формування стратегічних напрямів розвитку гірськолижного туризму, які забезпечуватимуть довгострокове економічне зростання гірських регіонів та ефективне використання їх природного і рекреаційного потенціалу.

Одним із ключових напрямів розвитку гірськолижного туризму є модернізація туристичної та транспортної інфраструктури. Від рівня інфраструктурного забезпечення залежить якість туристичних послуг та конкурентоспроможність курортів.

Основними заходами є:

- реконструкція автомобільних доріг та транспортних розв'язок;
- будівництво сучасних канатних доріг і підйомників;
- розвиток мережі закладів розміщення;
- створення сучасних сервісних центрів;
- модернізація інженерних комунікацій;
- впровадження систем штучного засніження трас.

Розвинена інфраструктура забезпечує комфортне перебування туристів та сприяє збільшенню туристичних потоків у регіон.

Важливим стратегічним завданням є подолання сезонності туристичної діяльності шляхом розвитку всесезонного туризму. Сучасні гірськолижні курорти мають функціонувати не лише в зимовий період, а й протягом усього року.

Перспективними напрямами є:

- екологічний туризм;
- спортивно-оздоровчий туризм;
- велосипедний туризм;
- піший туризм;
- пригодницький туризм;
- культурно-пізнавальні маршрути;
- сільський зелений туризм.

Формування цілорічного туристичного продукту сприятиме стабільному завантаженню туристичної інфраструктури та збільшенню доходів місцевих громад.

Економічне зростання гірських регіонів значною мірою залежить від обсягів інвестицій у туристичну сферу. Для реалізації масштабних інфраструктурних проектів необхідне залучення як державних, так і приватних інвестицій.

Основними інструментами стимулювання інвестицій можуть бути: державно-приватне партнерство; податкові пільги для інвесторів; грантові програми; міжнародна технічна допомога; регіональні програми підтримки туризму.

Інвестиції дозволяють підвищити якість туристичних послуг, створити нові туристичні об'єкти та забезпечити модернізацію існуючої інфраструктури.

Гірськолижний туризм створює сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу в гірських громадах. Туристи формують попит на широкий спектр товарів і послуг, що стимулює підприємницьку активність місцевого населення.

Пріоритетними напрямами розвитку підприємництва є: приватні садиби та гостьові будинки; заклади громадського харчування; пункти прокату спорядження; сувенірне виробництво; екскурсійна діяльність; транспортні послуги.

Підтримка місцевого бізнесу сприяє створенню нових робочих місць та збільшенню доходів населення.

Сучасна стратегія розвитку гірськолижного туризму повинна базуватися на принципах сталого розвитку, що передбачають збалансоване поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів.

Основними заходами є: раціональне використання природних ресурсів; збереження лісових екосистем; екологічний моніторинг туристичних територій; впровадження енергоощадних технологій; розвиток екологічно відповідального туризму; мінімізація негативного впливу на довкілля.

Реалізація цих заходів забезпечує довгострокову конкурентоспроможність туристичних дестинацій та збереження природного потенціалу регіону.

Однією з важливих передумов успішного функціонування туристичної галузі є наявність висококваліфікованих кадрів. Для підвищення якості туристичних послуг необхідно здійснювати: професійну підготовку фахівців туристичної сфери; підвищення кваліфікації працівників; розвиток системи професійної освіти; міжнародне стажування спеціалістів; навчання іноземним мовам.

Розвиток людського капіталу сприяє підвищенню рівня сервісу та конкурентоспроможності туристичних підприємств.

У сучасних умовах важливим напрямом розвитку є впровадження цифрових технологій у туристичну діяльність.

До основних цифрових інструментів належать: онлайн-бронювання туристичних послуг; електронні туристичні карти; мобільні додатки для туристів; цифровий маркетинг; віртуальні тури; системи електронного управління туристичними об'єктами.

Використання цифрових технологій підвищує доступність туристичних послуг та покращує комунікацію з потенційними відвідувачами.

Реалізація стратегічних напрямів розвитку гірськолижного туризму забезпечує комплексний позитивний вплив на економіку гірських регіонів. Зокрема, спостерігається: збільшення надходжень до місцевих бюджетів; зростання обсягів інвестицій; створення нових робочих місць; підвищення рівня зайнятості населення; розвиток підприємницької діяльності; покращення інфраструктурного забезпечення; зростання добробуту місцевих громад.

Туризм стає одним із ключових секторів регіональної економіки, який забезпечує сталий розвиток територій та підвищення якості життя населення.

Стратегічний розвиток гірськолижного туризму є важливим чинником економічного зростання гірських регіонів України. Основними напрямами такого розвитку виступають модернізація інфраструктури, формування

цілорічних туристичних комплексів, залучення інвестицій, підтримка малого та середнього бізнесу, впровадження принципів сталого розвитку, розвиток людського капіталу та цифровізація туристичної сфери. Комплексна реалізація цих заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності туристичних дестинацій, збільшенню туристичних потоків та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку гірських громад і регіонів України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів розвитку гірськолижного туризму як фактора економічного розвитку гірських регіонів України зроблені такі висновки.

Гірськолижний туризм є одним із найперспективніших видів туристичної діяльності, який забезпечує ефективне використання природно-рекреаційного потенціалу гірських територій. Його розвиток сприяє активізації економічних процесів, створенню нових робочих місць, залученню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

Досліджено природно-ресурсні передумови розвитку гірськолижного туризму в Україні. Визначено, що Українські Карпати мають значний потенціал для функціонування гірськолижних курортів завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності гірських схилів, тривалому зимовому сезону, мальовничим ландшафтам та різноманітним рекреаційним ресурсам. Поєднання природних і культурно-історичних ресурсів створює передумови для формування конкурентоспроможного туристичного продукту.

Проаналізовано сучасний стан гірськолижної інфраструктури гірських регіонів України. Встановлено, що найбільший рівень розвитку інфраструктури характерний для Карпатського регіону, де функціонують сучасні гірськолижні комплекси, мережа засобів розміщення, заклади харчування та об'єкти туристичного обслуговування. Водночас виявлено проблеми, пов'язані з нерівномірністю розвитку інфраструктури, недостатнім рівнем транспортної

доступності окремих територій та потребою в модернізації матеріально-технічної бази.

Проведений аналіз туристичних потоків засвідчив, що гірські регіони України залишаються одними з найпривабливіших туристичних територій держави. Незважаючи на негативний вплив пандемії COVID-19 та воєнних дій, упродовж останніх років спостерігається поступове відновлення внутрішнього туризму. Зростання кількості туристів свідчить про високий рівень туристичної привабливості Карпатського регіону та його значний потенціал для подальшого розвитку.

Встановлено, що гірськолижний туризм має суттєвий вплив на соціально-економічний розвиток гірських громад. Розвиток туристичної діяльності сприяє збільшенню доходів місцевого населення, створенню нових робочих місць, розвитку малого та середнього бізнесу, розширенню сфери послуг і підвищенню рівня зайнятості населення. Важливим результатом є також збільшення надходжень до місцевих бюджетів через податкові платежі та туристичний збір.

Розвиток гірськолижного туризму позитивно впливає на інвестиційну активність у гірських регіонах. Будівництво туристичних комплексів, готелів, підйомників, транспортної та інженерної інфраструктури сприяє модернізації територій та покращенню умов проживання місцевого населення. Туристична галузь виступає важливим чинником залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Основні проблеми розвитку гірськолижного туризму в Україні, серед яких сезонність туристичних потоків, залежність від природно-кліматичних умов, недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури, екологічні ризики, обмеженість інвестиційних ресурсів та негативний вплив воєнних дій на туристичний ринок. Наявність зазначених проблем потребує комплексного підходу до їх вирішення на державному та регіональному рівнях.

Обґрунтовано перспективні напрями розвитку гірськолижного туризму як чинника економічного зростання гірських регіонів України. До них належать

модернізація туристичної інфраструктури, покращення транспортної доступності, впровадження інноваційних технологій у сфері туристичного обслуговування, диверсифікація туристичних продуктів, розвиток всесезонного туризму, залучення інвестицій та дотримання принципів сталого розвитку.

Визначено, що подальший розвиток гірськолижного туризму повинен базуватися на поєднанні економічних, соціальних та екологічних інтересів. Важливим завданням є забезпечення раціонального використання природних ресурсів, збереження унікальних гірських екосистем та підвищення рівня екологічної безпеки туристичної діяльності.

Гірськолижний туризм є важливим фактором економічного розвитку гірських регіонів України та одним із ключових інструментів підвищення їх соціально-економічної ефективності. Його розвиток забезпечує створення нових можливостей для економічного зростання, покращення якості життя населення та зміцнення фінансової спроможності територіальних громад. За умови ефективного управління туристичними ресурсами та реалізації сучасної туристичної політики гірськолижний туризм може стати одним із пріоритетних напрямів сталого розвитку Українських Карпат та інших гірських територій держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова А. Ю. Географія туризму : навчальний посібник. Київ : Знання, 2019. 511 с.
2. Бабарицька В. К., Короткова А. Я., Малиновська О. Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2018. 288 с.
3. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. 395 с.
4. Бочан І. О., Васильців Т. Г. Розвиток туристичної індустрії в системі регіональної економіки : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2021. 356 с.
5. Борущак М. В. Проблеми формування стратегії розвитку туристичних регіонів : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2018. 288 с.
6. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Шехлович А. М. Регіональна економіка : підручник. Львів : Ліга-Прес, 2021. 412 с.
7. Гальків Л. І., Грабинський І. М. Економіка туризму : навчальний посібник. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 328 с.
8. Горішевський П. В., Васильєв В. П., Зінько Ю. В. Сільський зелений туризм : навчальний посібник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. 256 с.
9. Гудзь П. В. Економіка та організація туристичної діяльності : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.

10. Данилишин Б. М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України : монографія. Київ : РВПС України НАН України, 2018. 716 с.
11. Державна служба статистики України. Туристична діяльність в Україні : статистичний збірник. Київ : Держстат України, 2025. 168 с.
12. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм : сучасні концепції менеджменту і маркетингу : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2020. 286 с.
13. Дутчак С. В. Управління регіональним розвитком туризму : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2021. 334 с.
14. Жук П. В. Туристично-рекреаційний потенціал Карпатського регіону України : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2019. 278 с.
15. Заблоцька Р. О. Світовий ринок туристичних послуг : підручник. Київ : Знання, 2020. 280 с.
16. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 № 324/95-ВР (зі змінами та доповненнями).
17. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000 № 2026-III.
18. Заставецька Л. Б. Географія туризму України : навчальний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 274 с.
19. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навчальний посібник. Чернівці : Книги-ХХІ, 2019. 344 с.
20. Кифяк В. Ф. Розвиток туристичних дестинацій в Україні : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2021. 382 с.
21. Кравців В. С., Жук П. В., Копач М. В. Розвиток гірських територій Українських Карпат: сучасні виклики та перспективи : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2020. 420 с.
22. Кальченко О. М. Економіка природокористування : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2019. 352 с.
23. Ковальчук А. І. Туристичне країнознавство : навчальний посібник. Київ : Ліра-К, 2021. 368 с.
24. Крачило М. П. Географія туризму України : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2018. 208 с.

25. Кудла Н. Є. Менеджмент туристичного підприємства : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 344 с.
26. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України : навчальний посібник. Київ : Альтерпрес, 2020. 369 с.
27. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг : підручник. Київ : Альтерпрес, 2018. 436 с.
28. Мальська М. П., Антонюк Н. В., Ганич Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг : підручник. Київ : Знання, 2021. 661 с.
29. Мацола В. І. Туристично-рекреаційний комплекс Карпатського регіону України: проблеми та перспективи розвитку : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2020. 284 с.
30. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 272 с.
31. Мальська М. П., Пандяк І. Г. Туристичний бізнес: теорія та практика : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 368 с.
32. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2018. 312 с.
33. Міністерство розвитку громад та територій України. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Київ, 2020.
34. Національна туристична організація України. Аналітичний звіт про розвиток туризму в Україні у 2024 році. Київ, 2025. 94 с.
35. Поколодна М. М. Рекреаційна географія : підручник. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 245 с.
36. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р.
37. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм : навчальний посібник. Київ : Знання, 2019. 271 с.
38. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу : навчальний посібник. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 336 с.

39. Стеченко Д. М., Безуглий І. В. Туризм : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 320 с.
40. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, практика : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 463 с.
41. Федорченко В. К., Дьорова Т. А. Історія туризму в Україні : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2018. 195 с.
42. Школа І. М., Гаврилюк С. П. Менеджмент туристичної індустрії : навчальний посібник. Чернівці : Книги-ХХІ, 2020. 464 с.
43. Яворська В. В. Регіональна економіка : навчальний посібник. Одеса : ОНЕУ, 2021. 286 с.
44. Шаблій О. І. Основи суспільної географії : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 296 с.
45. Школа І. М. Розвиток туристичного бізнесу регіону : монографія. Чернівці : Книги-ХХІ, 2019. 543 с.
46. European Commission. Transition Pathway for Tourism. Brussels : European Commission, 2023. 112 p.
47. World Travel & Tourism Council. Economic Impact Report 2025. London : WTTC, 2025. 84 p.
48. World Travel & Tourism Council. Travel & Tourism Economic Impact 2024. London : WTTC, 2024. 76 p.